

Яковлева Діана Віталіївна,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ІНДИФЕРЕНТНІСТЬ ЯК НЕТИПОВА ДЕСКРИПТИВНА РИСА ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 365-2 ККУ

*Закон народжується з необхідності
протидіяти дурному наміру*

Саме таким автор бачить праксеологічний аспект сьогоденної кримінально-правової політики.

Держава та людина, утворюючи певну діалектичну єдність, для цілей належної реалізації суспільного договору, є доволі залежними від того як люди, що керуються тими чи іншими ідеями, здійснюють певні дії (в межах процесу, розгорнутого у часі). В свою чергу, завданням будь-якої політики як юридичного способу розв'язання існуючих проблем автор бачить створення підґрунтя для синхронізації темпів змін із темпами адаптації до них. Так, кримінальна відповідальність за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги була встановлена Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07 квітня 2011 року № 3207-VI, згідно із яким Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 365-2 [1].

Разом із тим, за час дії вказаної кримінально-правової заборони, законодавцем було ініційовано зміни до юридичної конструкції статті аж вісім разів, причому, у 2015 та 2016 роках – по двічі за рік.

Наведене вище, зокрема, неодноразова увага законодавця до вказаного кримінального правопорушення, свідчить про те, що впроваджені зміни не вирішують поставленої мети, тобто, має місце неналежне впорядкування відповідних суспільних відносин. Тобто, те, «як є» вочевидь не відповідає тому «як має бути».

Вирішення проблеми автор бачить можливим через компетентний та відповідальний вибір цілеспрямованого впливу на соціальну дійсність. Так, у правотворчій діяльності поєднуються дві складові: пізнання об'єктивних соціальних закономірностей та проектування – переклад об'єктивних соціальних закономірностей на мову права [2]. У той же час, не слід забувати, що передумовою створення закону є пізнання умов, факторів і обставин, правове регулювання яких диктується вимогами соціального прогресу. Після усвідомлення таких цілей та потреб пізнання переходить у створення самого закону, що регулюється відповідними установленими процедурами.

Шлях же, на кшталт «Там, де правила гри не дозволяють виграти, англійські джентельмени змінюють правила», на думку автора, ніколи не матиме прогнозованого результату, оскільки певні вади нормотворення можуть врешті-решт створити таку систему

регулювання, якій суспільство просто не довірятиме та, відповідно, не підтримуватиме її.

Так, відомий представник американської школи права – професор Лон Фуллер, описуючи право як процес соціальної взаємодії, у своїй праці «Мораль права» сформував вісім таких вад. У той же час, вагому частину свого часу та роздумів мислитель присвятив пошуку компромісу між «мораллю прагнення» та «мораллю обов'язку», які зустрічаючись із «матерією права» зазнають певних якісних змін.

Тобто, відсутність працюючих закономірностей, вимагає від дослідника не тільки розуміти послідовність та кореляцію компонентів типу «суб'єкт/об'єкт/дія/наслідок», а й вимагає дістатись самої суті кримінально-правової заборони, помістивши у фокус уваги саме цінності та процедури, закладені у цикл «люди-інституції-закони».

В свою чергу, дослідження проблематики того чи іншого різновиду злочинності буде не повним без кримінологічної характеристики особи, що вчиняє відповідне кримінальне правопорушення. Дослідження особистості правопорушника є важливим як в розрізі пізнання глибинних морально-психологічних деформацій, що продукують кримінальну поведінку окремих членів суспільства, так і формування узагальнених кримінологічних портретів (образів) суб'єктів кримінальної практики, на пошук і корекцію яких мають бути націлені профілактичні зусилля системи правоохоронних органів і суспільства загалом [3].

Кримінологічна характеристика особи надається шляхом визначення її кримінологічного портрету, який, в свою чергу, полягає в аналізі певних груп ознак, що характеризують цю особу. До таких груп рис відносять: соціально-демографічні, кримінально-правові та морально-психологічні ознаки. Окрім того, згідно із даними офіційного сайту Офісу Генерального прокурора (далі – Офіс), серед чинників, що досліджуються Офісом, як такі, що впливають на злочинність, в окремих картках звітів за відповідними періодами, вказано вік особи-правопорушника, його освіту та зайнятість. Так, повертаючись до розкриття предмету свого дослідження, вважаю за можливе зауважити, що згадані вище експерименти законодавця із криміналізацією та пеналізацією діянь у сфері професійної діяльності, що регулюються ст. 365-2 ККУ, є тісно пов'язаними із аджедною суспільних викликів певного періоду.

Зміни у суспільних конфігураціях, в тому числі, у ієрархічних матрицях призвели до часткового делегування державною своїх функцій до приватно-правових професій та, відповідно, до зміни кон'юнктури ринку праці. Це, в свою чергу, призвело до певного невпорядкованого перерозподілу індивідів у різних площинах, в тому числі у нових професіях.

Так, суб'єкти відповідальності, перелічені у ст. 365-2 є здебільшого представниками різних правничих професій: виконавці (приватні та державні), нотаріуси та реєстратори, аудиторі, експерти, арбітражні керуючі, тощо.

Інституційні правила цих професій встановлюють певні кваліфікаційні вимоги для входження до їх складу, найтипівішими з яких

є освіта та досвід. В свою чергу, професійний аспект самореалізації не завжди здійснюється лише в позитивному для особистості векторі.

«Держава – це організація, що надає найдорожчі послуги найнижчої якості».

Ті, хто вчора залежав від владного імпульсу, сьогодні могли або мали ризикнути інтеграцію в ділові кола нового типу.

Власне, не можна не погодитись, що досвід роботи представника тої чи іншої професії (в контексті виконання останнім кваліфікаційних вимог для набуття статусу) може не мати відповідної професійної послідовності. Однак, досвід є досвід. Будучи сукупністю відомостей, навиків, набутих протягом певного часу, вибір особи в розрізі досягнення успіху як критерію тяжіє до релевантного одномірного середовища.

Разом із тим, негативними наслідками попереднього досвіду професійної самореалізації може стати формування деструктивних проявів особистості, таких як різке загострення особистісних якостей, «огрубіння» і перенесення назовні стереотипів поведінки, мислення, спілкування.

Так, питанню зловживання правом суб'єктами зі спеціальним статусом на сьогодні присвячено чимало досліджень.

У той же час, аналіз судової практики, свідчить про те, що саме індиферентність як прояв емоційної сухості/черствості може бути рисою, що детермінує кримінально-протиправну поведінку особи. Поведінковий трансфер, що передує здобуттю професії, роліва експансія, а з ними перенесені поведінкові паттерни, серед яких можуть бути авторитарність, соціальне лицемірство, тощо можуть сприяти здійсненню суб'єктом відповідальності належних йому прав з використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеного законом загального типу поведінки.

Таким чином, проблема негативних особистісних утворень, яку науковці розглядають у розрізі професійних деструкцій, сягає своїм корінням, як вважає автор, насамперед, саме професійної індиферентності.

Інтегральне дослідження цієї риси для цілей формування портрету особи-правопорушника може стати підґрунтям для належної об'єктивації категорії зловживання та корекції необхідних техніко-юридичних змін.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Риндюк В.І. Правотворчі помилки: поняття, види, способи їх попередження, виявлення та виправлення. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c7f06f3c-24c7-47d5-8915-204ebce1f9de/content>.

3. Голіна В. В., Головкін Б. М. Особистість неповнолітнього злочинця: сучасний кримінологічний портрет. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2006. № 1 (51). С. 42–53.